

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФОНДОВИХ ТОРГІВ

Важливим моментом в розвитку економіки будь-якої країни є створення ефективно функціонуючої системи фондових торгів. Будь-які великомасштабні перетворення в економічній сфері залишаються незавершеними, якщо не буде створено конкурентоспроможного фінансового сектору, який буде здатний мобілізувати, перерозподіляти та надавати реформованій економіці необхідні інвестиційні ресурси. Саме розвиток фондових торгів, як основного процесу проведення фондової торгівлі та невід'ємної частини національної економіки, набуває важливого значення в умовах глобалізації.

Значну увагу проблемі розвитку фондових торгів приділяють як вітчизняні, так і західні вчені-економісти. Серед них: В. Базилевич, М. Бурмака, З. Варналій, О. Василик, Дж. Долан, В. Колесник, В. Корнеев, Ю. Лисенков, О. Мозговий, В. Оскольський, В. Савченко, М. Самбірський, К. Форбс та ін. Проте, умови розвитку фондових торгів та економічна ситуація в країні постійно змінюється, і тому постає потреба дослідження останніх тенденцій розвитку фондових торгів України.

Основними показниками, що характеризують рівень розвитку фондових торгів, є: обсяг випуску цінних паперів, обсяг торгів на ринку цінних паперів, різноманітність структури фондових інструментів.

Загальний обсяг світових фондових торгів за 2017 рік становить майже 70 трлн дол. США (часка, яка припадає на Україну – 0,03 %) . При цьому 42 % припадає на торгівлю акціями і 58 % - на торгівлю борговими зобов'язаннями. Половина всіх фондових торгів акціями і зобов'язаннями припадає на США. Обороти на ринку акцій становлять 800 млрд дол. на день, а на ринку облігацій - 950 млрд дол. Співвідношення між обсягами фондових торгів акціями та облігаціями у цілому відображають ситуацію на ринках розвинутих країн завдяки їхньому абсолютному домінуванню на світовому фондовому ринку. За окремими державам ці пропорції можуть значно відрізнятись. Так, у країнах Східної Азії більша частина ринку припадає на торгівлю акціями, а в державах Латинської Америки - на торгівлю борговими паперами. [2, с. 178].

Що стосується України, то за результатами торгів на організаторах торгівлі обсяг біржових контрактів з цінними паперами протягом 2014 року становив 629,42 млрд грн, 2015 року – 290,77 млрд грн, протягом 2016 року – 236,95 млрд грн та 2017 - 205,80 млрд грн. (таблиця 1).

Упродовж 2015 року порівняно з 2014 роком обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі зменшився на 53,8 % (або на 338,65 млрд грн) . У 2016 р. обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі зменшився на 18,5 % (або на 53,82 млрд грн). Така ж тенденція спостерігалася упродовж 2017 року: обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі зменшився на 13,1 % (або на 31,2 млрд грн) .

Таблиця 1

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі протягом 2014-2017 років, млн грн

Період	2014	2015	2016	2017
УФБ	463,08	301,98	18,93	1,17
ІННЕКС	27,32	5,09	1,98	145,43
Універсальна	118,77	5,94	252,09	399,20
ПФТС	99910,23	53621,41	95023,54	64344,47
КМФБ	9955,61	3565,31	1743,32	81,76
УМВБ	257,59	118,67	21,71	0,00
Перспектива	496103,96	224445,51	136296,56	127425,03
УБ	8588,00	6692,43	3536,08	13405,45
СЄФБ	1265,53	1413,39	59,09	-
ПФБ	12739,29	591,30	-	-
Усього	629429,38	290771,03	236953,3	205802,51

Джерело: [3]

Стосовно динаміки обсягу біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі з розподілом за видом фінансового інструменту, то вона більшою мірою відображає взаємозв'язок між фондовим ринком та макроекономічними процесами в країні. На сьогоднішній день ринок капіталу в Україні не відрізняється значною різноманітністю цінних паперів (таблиця 2).

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі з розподілом за видом фінансового інструменту протягом 2014 - 2017 років, млн грн

	2014	2015	2016	2017
Акції	26 597,10	5 810,88	2 179,96	5051,56
Облігації підприємств	33 804,38	13 604,11	9 433,74	6120,09
Державні облігації України	553 291,34	253 319,74	211 257,15	189555,01
Облігації місцевої позики	580,31	19,80	0,00	0,00
Інвестиційні сертифікати	4 252,21	2 170,15	395,30	51,83
Деривативи	9 611,45	6 516,48	1 190,40	5018,99
Іпотечні облігації	5,61	0,00	0,00	0,00
Ощадні (депозитні) сертифікати	1 000,26	8 714,54	11 376,81	0,00
Опціонні сертифікати	286,71	615,33	1 028,65	0,00
Державні деривативи	0,00	0,00	91,29	0,00
Усього	629429,38	290 771,03	236953,3	205802,51

Джерело: [3]

Аналізуючи дані таблиці 2, можна стверджувати, що найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі протягом періоду з 2014 по 2017 роки зафіксовано з державними облігаціями України (87,9 % у 2014 році та 92,1 % у 2017 році) та облігаціями підприємств (5,4 % у 2014 році та 3 % у 2017 році). Це пов'язано зі збільшенням державного зовнішнього боргу та потребою в додатковому залученні коштів для фінансування поточних соціально-економічних потреб. Частка інших фінансових інструментів є досить не значною і майже всі вони протягом досліджуваного періоду зменшувалися. А найбільше зменшилася частка акцій. Скорочення обсягів випуску акцій, як засобу залучення додаткових інвестиційних ресурсів, може пояснюватися такими причинами: загальний несприятливий інвестиційний клімат у державі, що зумовлює високий рівень ризику цього виду цінних паперів; небажання нових власників приватизованих підприємств використовувати саме цей фінансовий інструмент через страх втратити контроль над підприємством, тощо [2, с. 180].

Все це свідчить про те, що в Україні практично відсутній нормально функціонуючий біржовий ринок такий як у розвинених країнах світу, де частка акцій щонайменше становить понад 50 % усіх обсягів торгів на фондовому ринку.

Отже, на основі вищенаведеного матеріалу можна виділити цілий ряд проблем, що впливають на розвиток фондових торгів України:

- 1) домінування державних облігацій України в загальній структурі фінансових інструментів фондового ринку України;
- 2) низький рівень застосування новітніх технологій і механізмів електронної торгівлі;
- 3) недосконала державна регуляторна політика щодо ринку цінних паперів. Характерною ознакою поточної державної регуляторної політики є активне втручання держави у біржовий процес, слабкий нагляд за діяльністю емітентів, а також непорозуміння в законодавчих основах функціонування ринку фінансових інвестицій;

4) недовіра та низький рівень інформованості населення стосовно діяльності фондового ринку є одними з причин слабого розвитку біржового ринку, що призводить до низької активності фізичних осіб на фондовій біржі, незважаючи на те що вони є одним із головних інвесторів у розвинених країнах [1].

Отже, можна зробити висновки, що низька інформованість та недовіра населення, домінування державних облігацій в загальній структурі біржових інструментів, гальмує процеси розвитку фондових торгів на внутрішньому ринку. А недосконале державне регулювання, захист прав іноземних інвесторів створюють передумови гальмування розвитку фондових торгів на зовнішньому ринку. Для подальшого ефективного розвитку фондових торгів в Україні слід здійснити ряд позачергових заходів, а саме: активне вдосконалення технологій торгівлі, вдосконалення державного регулювання та нагляду на фондовому ринку, захист прав інвесторів, підвищення рівня культури біржової торгівлі та подальше вдосконалення інфраструктури ринку та забезпечення її надійного та ефективного функціонування.

Список використаних джерел

1. Бедіна Н. С. Стан, проблеми та перспективи розвитку фондового ринку України / Бедіна Н.С. // Економіка промисловості. – 2008. - №3. – С. 24-27.
2. Вівчар О.Й. Сучасні тенденції розвитку ринку цінних паперів в Україні / О.Й. Вівчар // Науковий вісник НЛТУ України – 2017. - №219. - с. 178-182.
3. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.nssmc.gov.ua/fund/analytics>